

การใช้สื่อเพื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ของ กรมอนามัย

นายนิยม ศิริวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-332-056-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE USE OF MEDIA FOR HEALTH PROMOTION PROGRAMS
UNDER THE DEPARTMENT OF HEALTH

Mr. Niyom Sirivatana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

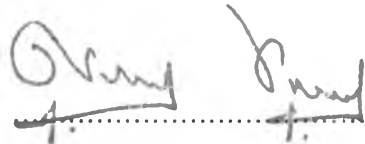
ISBN 974-332-056-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
ภาควิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

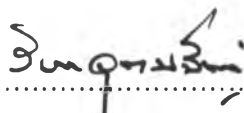
การใช้สื่อเพื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ของกรมอนามัย
นายนิยม ศิริวัฒน์
การสื่อสารมวลชน
รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ศิริกายะ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วิภา อุดมจันท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ศิริกายะ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

กรมส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
กรมส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
กรมส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
กรมส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
กรมส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

นิยม ศิริวัฒน์ : การใช้สื่อเพื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ของ กรมอนามัย (THE USE OF MEDIA FOR HEALTH PROMOTION PROGRAMS UNDER THE DEPARTMENT OF HEALTH)

อ. ทวีรักษา รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ศิริกายะ : 151 หน้า. ISBN 974-332-056-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาในเรื่องการใช้สื่อ รวมถึงปัญหา อุปสรรคและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 โดยวิจัยข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้บริหารและผู้รับผิดชอบ จากตัวอย่างสื่อทุกชนิด และจากการสนทนอย่างไม่มีเส้นทางกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารกรมอนามัยใช้สื่อเป็นยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับสนับสนุนให้การดำเนินการกิจต่างๆ ได้รับความสำเร็จ การใช้สื่อตามแนวทางส่งเสริมสุขภาพยังมีอยู่น้อย แต่กิจกรรมที่นำไปใช้ก็ได้รับความสำเร็จด้วยดี โดยทั่วไปมีการใช้สื่ออย่างหลากหลายโดยให้ความสำคัญต่อสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่ออื่น แต่มีแนวโน้มว่ามีการใช้สื่อมวลชนและการจ้างเอกชนเข้ามาดำเนินการมากขึ้น สาเหตุที่การใช้สื่อดำเนินงานส่งเสริม สุขภาพยังไม่แพร่หลายได้แก่แนวความคิดเรื่องส่งเสริมสุขภาพยังเป็นเรื่องใหม่ ผู้ปฏิบัติเห็นว่าความรู้ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีพฤติกรรมอนามัยของประชาชนจึงใช้สื่อเพื่อให้ความรู้มากกว่า

เมื่อพิจารณาในประเด็นสำคัญของการใช้สื่อ พบว่ากลยุทธ์การใช้สื่อแบบการกระจายข่าวสารอย่างกว้างขวาง (The Public Information Model) ยังเป็นกลยุทธ์หลักที่ใช้กันแพร่หลาย โดยมีแหล่งสารอยู่ที่หน่วยงานเจ้าของเรื่องในส่วนกลาง มีลักษณะของการวางแผนการผลิตสื่อมากกว่าการวางแผนการใช้สื่อ มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสารเป็นเชิงรับ (Passive) มากกว่าเชิงรุก (Active) และนำเสนอในรูปแบบที่สวยงามในเชิงบวกมากที่สุด การใช้สื่อมีลักษณะของการสื่อสารทางเดียวมากกว่า การสื่อสารสองทาง ความถี่และความต่อเนื่องของการใช้สื่อมวลชนยังมีน้อยและไม่สม่ำเสมอ และยังไม่ได้มีการประเมินผลการใช้สื่อ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม

4085249128

##

KEY WORD: MAJOR MASS COMMUNICATION
DEPARTMENT OF HEALTH/HEALTH PROMOTION/MEDIA

NIYOM SIRIVATANA : THE USE OF MEDIA FOR HEALTH PROMOTION PROGRAMS
UNDER THE DEPARTMENT OF HEALTH. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.
SIRICHAIR SIRIKAYA, Ph.D. 151 pp. ISBN. 974-332-056-3

The research has the objective to study the use of media for health promotion programs in the Department of Health during the fiscal year of 1997, the problems, obstacles and factors involved with the use of all kinds of media. The research is the qualitative research using the information from documents, in-depth interview with the administrators and responsible agents and officers, all kinds of media and from informal discussions among the involved personnel.

The research found that the administrators of the Department of Health considered all kinds of media as the important strategies in supporting their own missions and activities. The use of media to support health promotion programs still be little used. The printed materials are the more frequently used as compared to the other media, also there is an increasing trend in the use of mass media and more sub-contract to the private agency. The reasons that the media that support health promotion activities still be low used because these ideas are new. Most of the practitioners believe that spread of knowledge is enough.

The Public information Model is continuing to be the most strategies used by many organizations which the sources of information still be from the main office at the central level. And most of their concerns are more on production of media than on planning of the use of it. The presentation are much more passive than active and present in the form of beauty and positive ways. The use of one-way communication are being used more than the two-way. The frequent and the continuation of the mass media are less and not regular. The evaluation of the media is very few.

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยการได้รับคำแนะนำ สั่งสอน และความช่วยเหลืออย่างมาก จากรองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ศิริกายะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากรองศาสตราจารย์วิภา อุดมฉันท์ ประธานดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ และจากรองศาสตราจารย์จุมพล รอดคำดี กรรมการดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสามท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ ผู้บังคับบัญชา พี่ เพื่อน และน้องๆ ในกองต่างๆของกรมอนามัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ และให้ความช่วยเหลือค้นคว้าหาข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ และรวมถึงทุกท่านที่อยู่ในกองวางแผนครอบครัวและประชากร ที่คอยให้ความช่วยเหลือในทุกเรื่องอย่างดียิ่งตลอดมา

ท้ายที่สุดขอขอบคุณภรรยาและลูกทั้งสองที่เป็นกำลังใจให้พอสามารถเรียนหนังสือจนสำเร็จได้อีกครั้งหนึ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพ.....	4
1.3 การส่งเสริมสุขภาพในประเทศไทย.....	5
1.4 ความสำคัญของสื่อต่อการส่งเสริมสุขภาพ.....	6
1.5 เหตุผลของผู้ทำวิจัย.....	9
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
1.7 ปัญหานำการวิจัย.....	11
1.8 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	11
1.9 ขอบเขตการวิจัย.....	11
1.10 ข้อเสนอพื้นฐานการวิจัย.....	12
1.11 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
1.12 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	16
2.1 แนวคิดเรื่องการส่งเสริม.....	16
2.2 แนวคิดเรื่องการตลาดทางสังคม.....	23
2.3 แนวคิดเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ.....	26
2.4 แนวคิดเรื่องกำหนดกลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน.....	31
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	35
3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา.....	35
3.2 ประเภทแหล่งข้อมูล.....	37
3.3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46

สารบัญญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
3.5 การนำเสนอข้อมูล.....	49
4 การใช้สื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย.....	51
4.1 สถานการณ์ทั่วไป.....	51
4.2 โครงสร้างและหน่วยงานรับผิดชอบการส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย...	54
4.3 พันธกิจของหน่วยงานในการส่งเสริมสุขภาพ.....	57
4.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อในกรมอนามัย.....	60
4.5 การใช้สื่อเพื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ.....	62
4.5.1 การใช้สื่อของสำนักส่งเสริมสุขภาพ.....	63
4.5.2 การใช้สื่อของกองโภชนาการ.....	80
4.5.3 การใช้สื่อของกองทันตสาธารณสุข.....	87
4.5.4 การใช้สื่อของกองวางแผนครอบครัวและประชากร.....	93
4.5.5 การใช้สื่อของสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม.....	100
4.5.6 การใช้สื่อของกองอาชีวอนามัย.....	110
4.5.7 การใช้สื่อของกองประชาชนบท.....	116
4.5.8 การใช้สื่อของกองสุขภาพิบาลอาหาร.....	119
4.5.9 สำนักงานเลขานุการกรมอนามัย.....	125
4.6 ทศนะของผู้บริหารกรมอนามัยต่อการใช้สื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ....	129
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	136
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	136
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	144
5.3 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	146
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	147
รายการอ้างอิง.....	149
ประวัติผู้เขียน.....	151

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
1. แผนภูมิแสดงปัจจัยพื้นฐานทางการตลาด.....	17
2. แผนภูมิแสดงปัจจัยย่อยในปัจจัยพื้นฐานทางการตลาด.....	17
3. แผนภูมิแสดงการใช้สื่อวางแผนโฆษณากับวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์.....	21
4. แผนภูมิความสัมพันธ์ของการส่งเสริมสุขภาพกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม.....	26
5. แผนภูมิโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการและลักษณะการดำเนินงานของกรมอนามัย.....	56
6. แผนภูมิแผนพัฒนาการสาธารณสุขและหน่วยงานรับผิดชอบ ในแผนสาขาส่งเสริมสุขภาพควบคุมและป้องกันโรค.....	58
7. แผนภูมิหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนงานส่งเสริมสุขภาพและแผนงานอนามัย สิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย.....	59